Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Nyt fra

MUSEUMSFORENINGEN FOR BRØNDERSLEV KOMMUNE

NUMMER 29 · MARTS 2012

Udgivet af Museumsforeningen for Brønderslev Kommune ved Try Museum

Agersted Lokalhistoriske Arkiv
Rosendal Centret,
Dronninglundvej 8, Agersted,
9330 Dronninglund
Åbningstid: Efter aftale (tlf. 9885 4071)

Lokalhistorisk Arkiv Aså
Aså Skole, Ankervej 1, 9340 Aså
Åbningstid: Hver tirsdag 19.00-21.00.
Ellers efter aftale (tlf. 9885 1234)

Lokalhistorisk Arkiv Dronninglund
Erantisvej 6, 9330 Dronninglund
Åbningstid: 1. og 3. tirsdag i måneden kl. 18–21. Ikke skoleferier.
Arkivleder: Lene Dige tlf. 9884 3223

Lokalhistorisk Arkiv Hellevad–Ørum
Klokkerholm Skole,
Smørblomstvej 5A, 9340 Hjallerup
har postadresse ved arkivleder:
Frands Hesselborg
Kløvervej 9, 9320 Hjallerup
Tlf. 2986 4054
Åbningstid: Efter aftale

Hjallerup Lokalhistoriske Arkiv
Kulturhuset,
Nørre Allé 3, 9320 Hjallerup
Åbningstid: Efter aftale (tlf. 9828 1714)

Lokalhistorisk Arkiv Flauenskjold
Flauenskjold Skole,
Ingeborg Skeelsvej 44,
9330 Dronninglund
Åbningstid:
Mandag og torsdag kl. 9.00-11.30
(dog ikke skoleferier)
Arkivleder:
Runa Christensen tlf. 9886 1046

Thorup Lokalhistoriske Arkiv
Thorup Aktivitetshus,
Tolstrupvej 5, 9330 Dronninglund
Åbningstid: Efter aftale (tlf. 9885 7124)

Try Museums Lokalhistoriske Arkiv
Højskolevej 1, Try,
9330 Dronninglund
Åbningstid:
15.5–15.9 tirsdag–fredag 10.00-16.00.
Resten af året den første tirsdag i hver måned 10.00-16.00 (tlf. 9884 3105)

Try Museum & Dorf Mølle
Højskolevej 1, Try, 9330 Dronninglund
Email: trymuseum@mail.dk
Åbningstid i Try:
15.5–15.9 tirsdag–fredag 10.00-16.00,
lørdag, søndag og helligdage 13.00-16.00.
I øvrigt efter aftale (tlf. 9884 3105)

I Dorf 15.5–15.9 tirsdag–søndag
13.00-16.00, mandage lukket.
Påsken dagligt 13.00-16.00

Try og Dorf efterårsferien dagligt
13.00-16.00.

Asaa Havnemuseum
Åbningstid:
1.6-1.9 tirsdag–søndag, 12.30-16.00.
Leder Arne Hjelm Christensen
Vodbindervej 16, 9340 Asaa
tlf. 9885 1388

Brønderslev lokalhistoriske Arkiv
Mejerigade 9, 9700 Brønderslev

Vildmosemuseet Paukærgård
Paukærvej 15, 9700 Brønderslev

Opsætning og tryk: Basis-Tryk, Dronninglund

INDHOLD

Årsberetning for 2011 2

Program for 2012 10

Buhls Røgeri i Asaa 14

Den »gamle« kirkegård 16

Den første valgte sognerådsformand i Dronninglund Sogn 19

Lidt om folkedragtens historie 24

SPONSORER ÅR 2011

Dronninglund Sparekasse
Basis-Tryk
EU (IKON projekt)
Dronninglund Brugsforening
Guldbageren
Kjemsfonden
Bente Klerckes fond
Støtteforeningen for museet

ÅRSBERETNING FOR 2011

2011 har været et godt år, hvad angår undersøgelser, indsamling og formidling.

Undersøgelser og indsamling

I 2011 har museet arbejdet lidt videre med emnet »Det daglige brød« og vil fortsat arbejde med det. Brød, mel og mølleri har jo en naturlig sammenhæng, og det er oplagt for os, der har både mølleri og gammeldags bageovn på museet.

I nogen tid har vi arbejdet med herregården Dronninggårds historie som led i IKON projektet, men også som eksempel på bebyggelseshistorie. Vi har haft en udstilling, men er nu færdige med emnet og har ved hjælp af fondsmidler fået trykt det skriftlige materiale.

Museet har tidligere modtaget genstande vedrørende jordemoderfaget og har udnyttet det i en særudstilling i år. I den forbindelse har vi arbejdet lidt med faget og sat jordemoderhusene ind i en bebyggelseshistorisk sammenhæng.

Museet har i flere omgange modtaget materiale vedrørende dukketeater og har i år lavet en artikel og en særudstilling om emnet.

Sidste år modtog museet nogle genstande og oplysninger om slægten Lund, der kom til Gerå omkring 1850 og drev kro i Gerå i et halvt århundrede. Det var en musikalsk familie, der var med i et orkester i Østvendsyssel i begyndelsen af 1900tallet. Som et resultat af den musikalske aktivitet i Musikforeningen fra 1937 er museet kommet i besiddelse af et stort skab med 641 mapper noder og en kontrabas. Elmer Dalsgaard fortæller i sin bog »Århundreders spor«, at det var svært at blive medlem og svært at forlade foreningen. *»Musikforeningen i Dronninglund har betydet meget for byen og egnen. Talrige koncerter er blevet afholdt i årenes løb til glæde for de mange tilhørere, der møder op.«*

En helt unik, håndsyet kjole er modtaget fra en efterkommer af familien Christensen på Kyllingborg ved Dronninglund. Stoffet er formentlig hvergarn (uld/hør eller uld/bomuld) håndvævet i tern i røde, brune, blå og grønne nuancer. Den har facon som moden omkring 1860, nemlig nederdel i vidde,

polkaærmer og rynkeeffekt på forstykket af overdelen, der går ned i en spids. Kjolen har tilhørt Gertrud Christensen, født 1873 og død 1936.

Jagtsamlingen er blevet forøget med materiale om Hjørring Jagtforening, hvor giveren, Gert Mathiesen, var i bestyrelsen fra 1984 til 1999, de sidste 7 år som formand. Hjørring Jagtforening havde dengang 347 medlemmer. Desuden modtog vi plakater og jubilæumsskrift fra Landsjagtforeningen af 1923, håndbøger om jagt, rensestok og gamle patroner.

Fra Leif Kristensen, Hjallerup, har vi modtaget en fin, gammel jagttaske og et dobbeltløbet jagtgevær kaliber 10, en type, der forhen blev brugt til gåsejagt.

Vi fik også en jagthåndbog, 6 laderedskaber til patroner, 3 krudtmål, fløjte formentlig til andekald, 3 fænghættestoppere, 2 patronbælter, en kuglepung og gamle patroner.

Fra mejeriejer Kaj Sørensen, Sæby, har museet modtaget en del genstande til mejeridrift, smørskeer og smørskovl, osteprøvejern, mærkestav til drittel, smørforme, redskaber til datomærkning af smør og mærkning af transportspande, syrebeholdere, skummeskeer, osteskærer, smørstamper, flødeskummeske og mælkerører m. m.

Kaj Sørensens levnedsløb er interessant: Han var født i L. Thyrrestrup i 1929. Han kom i lære i Thorshøj Mejeri, og herefter arbejdede han flere steder. I

1971 kom han til Give Andelsmejeri. Her lavede man blokost, men startede nu op med at lave fetaost. Komælk skal tilsættes blåelse for at blive til feta, og det leverede Grindstedværket. Kaj Sørensen har lært Jens Kjær at lave fetaost. Give Andelsmejeri blev solgt til MD, der overførte kundekredsen til Trifolium og nedlagde Give Mejeri. Kaj Sørensen købte nu Hørbylund Privatmejeri, men en EUordning gjorde det fordelagtigt for landmændene at sætte køerne ud, så der manglede mælk. Hørbylund blev lukket og maskinerne solgt til et nyt mejeri i Hammerdal i Sverige; det blev oprettet af godsejer Jan Poulsen med egnsudviklingsstøtte fra staten. Jan Poulsen købte også et mejeri i Nesåkra, og Kaj Sørensen skaffede brugte maskiner fra Danmark. I 1983-89 var Kaj Sørensen på Grønland som bestyrer af en fiskefabrik i Egedesminde for Grønlandske Handel.

Fra familie til Hans Christensen, Kristinesminde i Try, er modtaget et gårdmaleri af ejendommen. Maleren er ikke en af de kendte gårdmalere, men af Hans Christensen selv. Museet har også et maleri af Dronninglund Slot fra hans hånd, og vi er interesseret i at høre, om nogen kender til flere billeder, han har malet.

Hans Christensen var født i 1898 og voksede op på Kristinesminde. Han havde kunstneriske evner, men blev, som bønderbørn normalt gjorde det dengang, landmand og overtog hjemmet i 1941. Han arbejdede en del rundt omkring som håndværker og lavede bl.a. blyindfatning af vinduerne i museets smedie fra 1962. Han døde i 1985.

Museet har også modtaget en amagerhylde, et toiletsæt af brunt glas til det fine toilette, fornemme tekstiler, gamle krydderier fra købmanden i Ørsø og en del faglitteratur og flere andre ting.

Vi takker mange gange for den interesse og uvurderlige hjælp, der bliver givet til museet. Uden den var der ikke noget museum.

Registrering og bevaring
Museet arbejder fortsat med offentliggørelsen af de scannede blå kort og nyindkomne genstande på internetprogrammet Regin.
Museet har fået restaureret en barnevogn, en kommode og en spisestuestol på Bevaringscentret i Vodskov. Barnevognen kommer fra købmand Janum i

Stagsted og har været brugt til alle hans elleve børn. Kommoden stammer fra L. Knudsgård og hører til det oprindelige indbo, museet fik forærende af arvingerne ved køb af gården. Stolen hører til en spisestue, der er produceret på Polstermøbelfabrikken i Dronninglund og har stået hos Anna Nielsen, Toftegård i Gerå.

Formidling
I påsken åbnede vi en udstilling om *dukketeatre*. Der er udstillet tre dukketeatre og mange kulisser og figurer. Tingene er givet museet af lokale, og vi håber at få mange af tingene i brug. I år vil vi spille »Klodshans« for publikum.

I Try har vi lavet en særudstilling om *jordemoderfaget*. I løbet af 1800tallet kom uddannede jordemødre ud på landet. I Bolle og Ørsø boede de første jordemødre, men fra begyndelsen af 1900tallet satte de sig ned i stationsbyerne. Det var der, folk nu slog sig ned. En sjov detalje var, at jordemoderboligen havde dør ud til vejen; hun skulle hentes i hestevogn af kunden, og hestevognen kunne gøre holdt ved den befærdede vej. Det er blevet fortalt, Martin Nielsens mor, der boede på en ejendom ved Sømosen, ofte fungerede som jordemoder for Sømosens folk. De havde ikke selv hest og vogn, og begejstringen var behersket hos de omliggende gårdmænd efter at hente jordemoder til folkene i Sømosen.

På *Skovens Dag* 8. maj gik turen igen til Allerup Bakker med Lars Schønberg-Hemme som guide. Der var et fint fremmøde. Museet deltog også i *Den Internationale Museumsdag* 18. maj med åbent hus i Dorf Mølle. *Mølledagen* gik også godt med maling af mel i vandmøllen og gymnastikopvisning. Men vi savnede at kunne bruge vindmøllen, der har mistet sine vinger.
Bagedagen 17. juli var en succes med alt udsolgt. Også *syltedagen* gik fint med en alsidig produktion i køkkenet. *Æblets Dag* blev gentaget fra sidste år med æblesuppe efter opskrift fra 1700tallet, ovntørrede æbleringe og mulighed for publikum at lave most af egne æbler. Æblegården Baksminde kom også i år med æbler, most og salg af æbletræer. Caféen havde rustet sig med et større udvalg af gode æblekager. *Bagedagen* i efterårsferien forløb godt, og der kom noget flere til de tre *julearrangementer* end sidste år, nok på grund af vejret.

I Try lagde vi ud med *købmandsdag* to gange i juli, og de blev godt besøgt. Der var regn helt op til *høstdagen*, men på selve dagen var der godt vejr, og

vi slog rekord med 1100 besøgende. Der var nye tiltag med søndagsskole og gammeldags legetøj, en rigtig god dag. Til gengæld var der bedre tid til at snakke med de besøgende på *købmandsdagen* i efterårsferien. Da forsøgte vi os med smagsprøver på kålrabi, der engang var fattigmandskost, men nu en del af butikkernes udvalg af grønsager.

Museet vil gerne formidle kulturhistorien uden for museet og har lånt tekstiler ud til udstilling på Brønderslev bibliotek i anledning af dronningebesøget 25. maj. Vi har også deltaget i seniormessen den 5. oktober og Kulturfestivalen 5.-6. november, begge gange i Brønderslev. På seniormessen i idrætshallen koncentrerede vi os om en gættekonkurrence, og til Kulturfestivalen i Gingebygningen fortalte vi om Folk og røvere på Jyske Ås med udgangspunkt i amtets udstilling ved Dronninglund Slot. Plancherne kan nu ses i vandmøllen i Dorf. I november havde vi besøg af TV2 nord, der optog fortællinger om udvalgte museumsgenstande, en middelaldermøllesten fra Hundslund Kloster, en harpunspids fra Grønland, våbenskjold fra Arenstorff-familien på Dronninggård, en bismervægt fra Tyvebanden på Jyske Ås og en flødekande fra Kræn og Løjte-Grethe. Materialet vil blive vist på en ny tv-kanal i det nye år.

Lokaler

Stuehuset i Dorf Møllegård er blevet repareret på loft og vægge. Det sidste rum i stuehuset, der ikke var blevet restaureret, herreværelset, fik betydelige skader under sidste års snestorme. Det er blevet malet op i foråret med et godt resultat, og værelserne på loftet har også fået en omgang med malerkosten. I vinter har stuehuset været sparet, men til gengæld røg der syv plader af ladens tag. Heldigvis var håndværkerne hurtige til at reparere taget. Men det trænger hårdt til at blive fornyet.

Efterårsferien gav os et chok af format. Der var i nogle dage blevet fyret op i bageovnen, og tidligt om morgenen skulle bagningen starte. Men rummene ved skorstenen i stueetagen var fulde af sod. Fugerne i skorstenen var tæret, og der var gået ild i gulv og fodlister i folkestue og dagligstue. Heldigvis var ilden gået ud af sig selv, og der kunne bages i ovnen. Brandvæsenet, skorstensfejeren og forsikringen besigtigede skaderne, og skorstenen er nu blevet forsynet med en isokærn. Den bager bedre end før, og vi slap heldigvis med skrækken.

Der er nu udsigt til, at vindmøllen og vandmøllen bliver restaureret. Det er et stort savn, at vindmøllen ikke kan male mel, så vi glæder os til de nye vinger. Vi håber så på, at laden i Dorf snart bliver tilskudsramt, for museet trænger hårdt til mere plads.

Personale
April blev en trist og sørgelig måned. Søren Møller, vor medarbejder gennem næsten to år, døde pludselig af sygdom.

Til august er hans afløser, Thea Højvang Rasmussen, blevet ansat. Hun er uddannet cand. mag. i historie fra Aalborg Universitet og har arbejdet på landbrugsmuseet Oldemorstoft, en afdeling af Museum Sønderjylland, før hun kom her.

Museet har også ansat en afløser for Janni Christensen, der er flyttet til Aalborg og går på pædagogseminariet. Det er Maren Christensen fra Hjallerup.

Vi har stadig ansat Anja Pedersen, Mathilde Kristensen og René Steen som kustoder, ligesom Birte Lindell stadig er assistent. Vores møller, Preben Kristensen, mangler jobbet i vindmøllen, men har malet lidt korn i vandmøllen.

Samarbejde med andre institutioner
I januar var museet deltager i en workshop om projekt »Jyske Aas«, der drejer sig om etablering af et oplevelsesbælte i Østvendsyssel.

I marts var bestyrelse og inspektør på besøg på Jagt- & Skovbrugsmuseet i Hørsholm, hvor vi fik en flot modtagelse og blev vist rundt i udstillinger og administration.

Museet har som sædvanlig deltaget i møder i Nordjyske Museers Udviklingsråd og KulturarvNord.

Vi har på grund af Sørens død haft en pause i arbejdet med it-delen af IKONprojektet, men Thea har taget over, og projektet synes på plads. Projektet har affødt en bog om Dronninggårds historie, hvortil vi har fået fondsstøtte.

Projekt Brød i Norden er afsluttet, og vi vil bruge materialet til at formidle korn og brød i Dorf Mølle.

Trine Nielsen har deltaget i et tredages møde i Nordisk Kontaktnet i Løgstør. Vi var på rundtur i Thy og på Mors og så på seværdigheder udenfor og på museer.

Trine Nielsen er medlem af Kulturelt Samråd og har været med til at arrangere Kulturfestival i Brønderslev, et meget vellykket arrangement.

I august var Trine Nielsen guide på en tur i Gerå, arrangeret af Sorensminde Venner, og fik lejlighed til at fortælle om Gerå Kro og Lundfamilien. Desværre står kroen tom efter i over hundrede år at have været købmandsbutik.

Samme måned fik vi besøg af projekt »Det skandinaviska resandekartan«, et nordisk samarbejde. Vi gik rundt om Sømosen og besigtigede tomterne efter de rejsende, og om aftenen blev der holdt foredrag om de rejsende af Kristina Lindblom fra Bohusläns Museum og Bodil Andersson fra Haldens Historiske Samlinger.

Museumsforeningen i 2011
Årsskriftet var på 66 sider og rummede artikler om Dukketeater – modelteater, Det daglige Brød, Hvem var Løve Larsen?, Jordløse huse og mindre landejendomme, der er forsvundet ..., En familie fra Krogen i Melholt og Erindringer fra Carlsminde.

Forhandlinger med Vildmosemuseet har i år resulteret i en fusion, som vi hilser med glæde. Vi tror, at et samlet museumsvæsen i Brønderslev Kommune vil stå stærkere i de kommende år. Vi venter en rekonstruktion af Museumsforeningen i forbindelse med fusionen og håber, at vore medlemmer vil tage positivt imod den.

Mindeord for Søren Kærsgaard Møller
Søren Kærsgaard Møller døde uventet af sygdom 8. april 30 år gammel. Han blev cand. mag. i historie fra Aalborg Universitet i januar 2009. Han havde i studietiden arbejdet på flere museer og havde således et godt kendskab til museumsarbejde, før han kom til Try. Søren gled hurtigt ind i arbejdet på museet og arbejdede godt sammen med os alle, ansatte som frivillige.

Søren arbejdede lige godt med registrering, depoter og udstillinger. Han var meget omhyggelig med at bearbejde oplysninger om museets samlinger til offentliggørelse på internetprogrammet Regin. Han lavede den fine udstilling om Strandjagt sammen med Kjeld Pedersen, og var med til at lave udstilling om Kartoflen og Dronninggård.
Han stod for restaurering af skaderne i stuehuset i Dorf Møllegård med et godt resultat.

Søren var udadvendt og som skabt til rollen som julemand, når børnehaverne besøgte os. Han var også frisk til at levendegøre udstillingen om Kartoflen ved at lave kartoffelmel for publikum sammen med Birte. Han havde lagt planer for et undervisningstilbud for skoler med kornmaling og brødbagning i Dorf, men nåede desværre ikke at afprøve projektet. Det vil museet føre ud i livet.

Vi har været glade for at have kendt Søren og savner ham.
Æret være hans minde!

Mindeord for Christian Fønns Nielsen
Vort gamle bestyrelsesmedlem, Christian Fønns Nielsen, døde i august. Han havde haft slægtsgården Frederikshvile i en årrække og var meget historisk interesseret. Han og hans ægtefælle, Karen, var medlemmer af Museumsforeningen i mange år og Christian i bestyrelsen en årrække. Christian var en god og solid støtte for museet, og Karen gjorde en stor indsats som frivillig.

Æret være hans minde!

MUSEUMSFORENINGEN I ÅR 2012

Generalforsamling holdes
den 29. marts kl. 19.00 på Try Efterskole.

ASAA HAVNEMUSEUM

ÅR 2012 PÅ ASAA HAVNEMUSEUM
Havnegade 50, Asaa · 9340 Asaa

ÅBNINGSTIDER:

Sommer	tirsdag-fredag	kl. 13-16
(1. juni, -31. aug.)	lør-, søn og helligdage	kl. 13-16
	Mandage lukket	

AKTIVITETSDAGE:

søn. 5. august	AKTIVITETSDAG	kl. 10-16

KONTAKT:
trymuseum@mail.dk · www.trymuseum.dk · tlf. 98 85 13 88

Følg museerne på facebook:
søg på: »Try Museum og Dorf Møllegård«

Museernes åbningstider og arrangementsdatoer
er med forbehold for ændringer.

DORF MØLLEGÅRD

ÅR 2012 PÅ DORF MØLLEGÅRD
Storskovvej 39, Dorf, 9330 Dronninglund (frakørsel 15: Jyske Ås)

ÅBNINGSTIDER:

Påske	(5. – 9. april)	Alle dage	kl. 13-16
Sommer	(13. maj-16. sept.) Mandag lukket	Alle dage	kl. 13-16
Efterårsferie	(13.- 21. okt.) Mandag lukket	Alle dage	kl. 13-16
Jul	(25. nov., 2. dec., 9. dec.)	Søndage	kl. 12-16

AKTIVITETSDAGE:

søn. 29. april	SKOVENS DAG	kl. 13-17
søn. 17. juni	MØLLEDAG OG BAGEDAG	kl. 13-17
søn. 15. juli	BAGEDAG	kl. 13-17
søn. 29. juli	SYLTEDAG	kl. 13-17
søn. 14. okt.	ÆBLETS DAG	kl. 13-17
søn. 25. nov.	JULEBAG OG KLIP	kl. 12-16
søn. 2. dec.	KLEJNEKOGNING	kl. 12-16
søn. 9. dec.	JULEBAG OG KLIP	kl. 12-16

KONTAKT:
trymuseum@mail.dk · www.trymuseum.dk · tlf. 98 84 31 05

TRY MUSEUM

ÅR 2012 PÅ TRY MUSEUM
Højskolevej 1, Try, 9330 Dronninglund

ÅBNINGSTIDER:

Sommer	tirsdag-fredag	kl. 10-16
(13. maj-16. sept.)	lør-, søn og helligdage	kl. 13-16
	Mandage lukket	
Efterårsferie	Alle dage	kl. 13-16
(13.- 21. okt.)	Mandag lukket	

AKTIVITETSDAGE:

søn. 8. juli	KØBMANDSDAG	kl. 13-17
søn. 22. juli	KØBMANDSDAG	kl. 13-17
lør. 18. aug.	HØSTDAG	kl. 13-17
søn. 21. okt.	KØBMANDSDAG	kl. 13-17

KONTAKT:
trymuseum@mail.dk · www.trymuseum.dk · tlf. 98 84 31 05

SÆRUDSTILLINGER:
»Skryds-Peter – gårdmaler med humor« og
»Dronninglund Slot – et minde om en svunden tid«

VILDMOSEMUSEET

ÅR 2012 PÅ VILDMOSEMUSEET
Paukjærvej 15, 9700 Brønderslev

ÅBNINGSTIDER:

Sommer	(13. maj-16. sept.) mandag-fredag		kl. 10-16
	søn og helligdage		kl. 10-16
	Lørdage lukket		
Jul	(1.- 2. dec.)	Alle dage	kl. 11-16

AKTIVITETSDAGE:

søn. 13. maj	AKTIVITETSDAG	kl. 10-16
søn. 23. juni	SKT. HANS	kl. 18-22
lør. 25. aug.	AKTIVITETSDAG	kl. 10-16
søn. 26. aug.	AKTIVITETSDAG	kl. 10-16
søn. 16. sept.	KARTOFLENS DAG	kl. 10-16
lør. 1. dec.	JUL I GAMLE DAGE	kl. 11-16
søn. 2. dec.	JUL I GAMLE DAGE	kl. 11-16

KONTAKT:
post@vildmosemuseet.dk · www.vildmosemuseet.dk
tlf. 98 82 43 44

BUHLS RØGERI I ASAA

Fortalt af Edith Jakobsen

Buhl Jensen var født ca. 1910 og boede i Asaa. Han var gift med Johanne Larsen, der var født 1921 i Voerså. Buhl var fisker, men startede i begyndelsen af 1940'erne røgeri i Asaa. Han stillede et par murede ovne op i den fri natur.

Efter et par år byggede han hus til røgeri med en indendørs ovn. Senere kom to indendørs ovne mere til.

Fiskene blev hentet ved havnen i Asaa. I slutningen af 1950'erne og til midt i 1960'erne skulle fiskene hentes i Skagen og Hirtshals, og da kom de med tog. Sæbybanen blev lukket i 1968, og herefter kom fiskene i en periode i bil.

Der blev leveret røgede fisk til København - sendt med toget. Der blev også solgt fra butikken, og sønnen, Helge, kørte fisk ud til kunder på cykel i Asaa og omegn.

Der blev røget en halv snes kasser fisk om dagen. Først blev fisken renset, herefter vasket og derefter i kar med saltlage ½ dag. Så blev fisken hængt op udendørs. Herefter blev saltet skyllet af og fisken spulet, så blev den hængt til tørre og derefter i ovnen et par timer. Der blev røget fra mandag til lørdag.

Buhls hustru Johanne og hendes søster Edith passede røgeriet et par år, medens Buhl fiskede. Edith har hentet fisk på havnen på varecykel.
Affaldet fra fiskene blev kørt ned på havnen og smidt ud på nordre side - det tog mågerne.

Der blev brugt bøgebrænde og savsmuld i ovnene. Savsmuldet kom fra savskæreriet og blev brugt til at dæmpe ilden med. Søstrene kløvede selv bøgebrændet, der blev købt forskellige steder.

Det var mest makrel, der blev røget. Ål blev røget til husbehov, og der var et bassin til ål fra Gerå. Sild blev lejlighedsvis røget, og fjæsinger blev røget til familien og nogle fiskere.

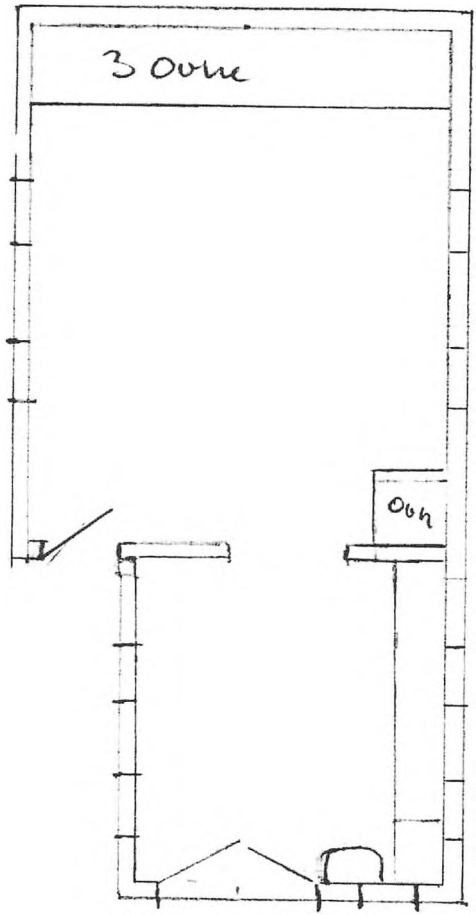

Plantegning over Bubls røgeri i Asaa.

Fiskehandlerne, der kørte ud fra Asaa, fik røgede fisk med fra røgeriet, men de var fra dagen før. De første makrel var nemlig først færdige sidst på dagen. Så blev fiskene sendt af sted til de udenbys kunder, bl.a. med toget til København. Først ved 17-18 tiden kunne de lokale hente makrel.

Den »gamle« kirkegård ved Ringvejen nær Dronninglund, kaldet Lunderbjerg Kirkegård

Af Lene Dige

I 1582 benævnes området som Lunderagger. Benævnelsen Lunder- er desuden bevaret i navnet Lunderbjerg, Lille Lundager og Lunden.

I 1670 nedlagde ejeren af Hundslund (fra 1690 Dronninglund) Jacob Lindenov den daværende præstegård Sønderled og oprettede en ny i Lundager. Noget af godsets jord blev derefter lagt til den nye præstegård. (Flyttet til sin nuværende plads i 1924). I nærheden af Lundager Præstegård blev der i 1706 anlagt en ny kirkegård, den der i dag kaldes den gamle. At kalde denne kirkegård for den gamle kirkegård er en ren tilsnigelse. Det er rent faktisk den nyeste af de tre kirkegårde der er – eller har været – ved Dronninglund.

Den ældste var placeret ved den nu nedlagte kirke ved gården Gl. Kirk nær Thorup.

Den næste blev anlagt ved den Benediktinerklosterkirke for nonner, der blev bygget i 1100 tallet. Det er den nuværende sognekirke med tilhørende kirkegård.

Hvorfor anlagde man en ny kirkegård på dette tidspunkt?
Årsagen var, at man mente, at den gamle kirkegård ved kirken ville blive for lille. Derfor var det nødvendigt med en ny.
Man kan undre sig over, at den blev placeret så forholdsvis langt fra kirken, men på det tidspunkt lå den som tidligere nævnt ikke langt fra den daværende præstegård.
Alt tyder på (ud fra kirkebogens oplysninger), at der ikke blev så meget brug for kirkegården, som man havde forestillet sig. Den blev mest brugt til at begrave fattige, omstrejfende tiggere, pestdøde, selvmordere og lignende.

Eksempler på dette:
I den ældste kirkebog for Dronninglund, står der: *»1. januar 1717: Et uægte barn fra Bolle, 31 uger. Begravet på ny kirkegård i Lunden«.*

19. januar 1717 står der: »uægte barn fra Asaa 10 år. Ny kirkegård«.
1746: *»En kone døde hos Jens Nielsen, Møgelmose, uvidende om, hvem hun var; hvor hun var fra, og hvor gammel hun var«.*

Stengærdet omkring kirkegården blev sat af forvalter Roosen for Dronninglund Gods's ejer, Danmarks mægtigste mand på det tidspunkt, grev A. G. Moltke.

Som tiden gik, blev der begravet færre og færre, og til sidst slet ingen, men kirkegården blev stadig ved med at være indviet jord.
Omkring 1870'erne var det på tale at nedlægge kirkegården, men den daværende sognerådsformand Chr. Thomsen, Thorsvadhede, satte sig kraftigt imod det, idet han ønskede den bevaret til brug i tilfælde af krig eller pest.

I mere end 100 år havde der ikke været foretaget begravelser på den nye kirkegård, men i 1945-46 kom den i brug igen. Det skete, da Dronninglund Slot efter besættelsen blev brugt som flygtningelejr for 3-400 tyske flygtninge. Hovedparten af flygtningene var kvinder, børn og gamle mænd, mange var syge eller svagelige. De fleste kom fra det gamle Østpommeren og Østperussen. Bl.a. opholdt en del af Danziger-balletten sig her. Vi ved, at de på et tidspunkt inviterede modstandsbevægelsen til en forestilling, hvortil de havde lavet kostumer af papir.

Allerede den 23. maj 1945 står der i menighedsrådets forhandlingsprotokol, at den gamle kirkegård ved Lunderbjerg er taget i brug til begravelse af tyske flygtninge, da man ikke turde risikere at tage mod disse begravelser på kirkegården ved kirken. Denne var stærkt belagt og trængte til udvidelse, en udvidelse, der allerede blev vedtaget på samme møde.

I alt blev otte voksne og tre børn fra flygtningegruppen begravet på Lunderbjerg Kirkegård. Ingen danskere – trods påstanden om, at der manglede plads på kirkegården ved kirken!

På gravene var sat et trækors med navn og en stenkrans i firkant. Ingen beplantning og kun den del af kirkegården (nordsiden), hvor gravene lå, blev holdt ren. Plantebutiksejer Bent Christensen, hvis far var graver, har fortalt,

at han i nogle år holdt gravene rene med skuffejern og rive. Det fik han 50 kr. for om året.

Midt i 1960'erne ønskede tyskerne alle tyske begravelser samlet på en stor krigskirkegård i Grove syd vest for Viborg. Årsagen var bl.a. at unge fra Tyskland hver sommer rejste til Danmark for at holde disse grave ved lige. En samling ville være en stor hjælp for dette arbejde.

Dronninglund Menighedsråd ønskede, sammen med enkelte andre menighedsråd, ikke at få flyttet flygtningegravene, men efter en Højesteretsdom i 1967 blev gravene flyttet til Grove.

Her er i dag placeret 964 flygtningegrave og 153 soldatergrave.

Inden Ringvejen blev anlagt, var det vanskeligt at komme til Lunderbjerg Kirkegård. Cyklen (eller bilen) skulle placeret nær grusgraven, og til fods skulle man derefter forcere marker og buskads for at komme dertil.

I dag ligger kirkegården åben, og tilgangen er let, ligesom området er pænt vedligeholdt.

Kirken, dvs. menighedsrådet, ejer fortsat Lunderbjerg Kirkegård, og jorden er stadig indviet.

Den første valgte sognerådsformand i Dronninglund Sogn

Af Hans Jørgen Melvej

Gården Thorsvad ligger øst for Kirkevejen. Husmandsstedet Torsvadhede er bygget på et stykke hede, der hørte hertil. Heraf stammer navnet.

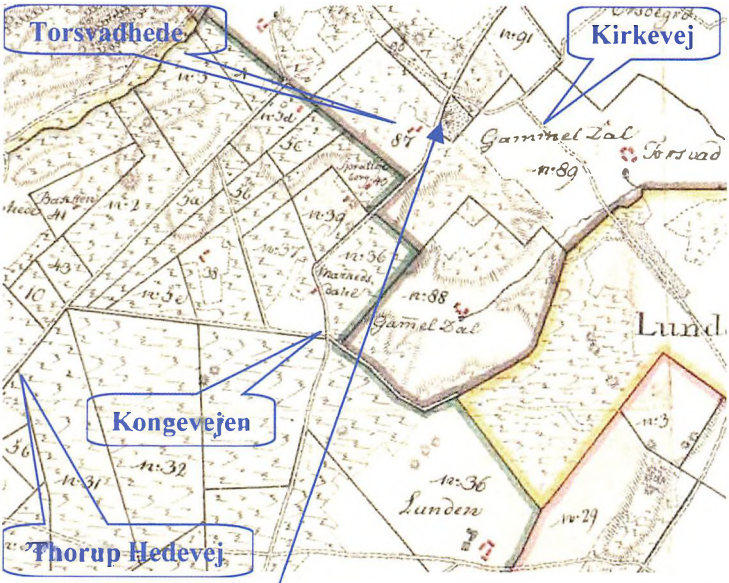

Kort fra 1868 over Markedsdals området.

Foto er taget 2008 fra - før Kongevejen – nu Tusbro Vej. Vi ser forbi hjørnet af Thorsvadhedes have. Man ser tydeligt sporet af den oprindelige Kongevej op mod skoven og videre nord øst mod Ørsø og Sæby.

Den første valgte sognerådsformand i Dronninglund kommune var husmanden Christian Thomsen. Han ejede Torsvadhede. Herfra styrede han næsten enevældigt Danmarks i areal største landkommune igennem 24 år fra 1867 til 1890. Fra stuerne i Torsvadhede er der således udgået mange tanker og ideer, der satte sit præg på hele egnen og i nogle tilfælde måske hele landet. Der findes mange beretninger om denne kloge husmand, der i daglig tale benævntes som »Gåen Kræn« og som ofte var på vandring rundt i sognet for at ordne de sager, der opstod. Sit tilnavn fik han dog ikke af at gå, men formentlig fordi han en overgang boede i en ejendom på Dorf Gade længere mod nord - »Gåen« som den kaldtes i gammel tale.
Hans gode ven og forbundsfælle var landets indenrigsminister Erik Skeel, der ejede Dronninglund Slot fra 1848-1885. Skeel merglede og drænede godsets jorder og var meget positiv over for det lokale selvstyre, der var blevet muligt efter grundlovens vedtagelse 5. juni 1849. Hver gang han kom hjem fra København sendte han bud efter Christian Thomsen for at diskutere forskellige sager med ham og høre hans mening.

Hvem var han egentlig denne Christian Thomsen?
Lokalhistorikeren Elmer Dalsgaard har gravet nogle oplysninger frem til en delvis beskrivelse:
Christian Thomsens hjem, Torsvadhede, lå i de tørre lyngbakker syd for Storskoven. Han kørte som alle andre husmænd med studeforspand. Stilfærdigt og beskedent klædt i gråt vadmels tøj gik han rundt blandt store og små bønder, og alle vegne var han afholdt og respekteret.

»Gåen Kræn« Christian Thomsen kunne ikke lide at blive fotograferet. Her er det dog sket på hans egen gårdsplads i Torsvadhede.

Christian Thomsens magtstilling skyldtes ganske givet, at han var et geni, når det gjaldt om at begå sig blandt de skriftkloge jurister og andre embedsmænd, og her kunne hverken amtmanden eller kontorfolkene i ministerierne gøre ham rangen stridig.

Christian Thomsens barnebarn Ella Røgild, Nr. Uttrup har bl.a. fortalt til Dalsgaard:
Torsvadhede lå meget kønt ud til den gamle Kongevej. Stuehuset, som bedstefar havde bygget om, var efter den tids forhold meget rummeligt. I stuerne var der pæne møbler, således flere dragkister, som vi i slægten våger over i dag.

Fotoet viser den dragkiste, som af familien blev omtalt som »vor fæers tjist«.

Som det ses, havde den fire store skuffer. Her opbevarede Christian Thomsen samtlige regnskaber og arkiver gældende for Dronninglund Sogn i perioden 1867 til 1890. Fotoet er ikke taget i stuen på Torsvadhede.

Der var trægulve undtagen i den forreste stue, hvor der på murstensgulvet stod en kogekakkelovn. Her var der et langt bord med faste bænke, og her blev der undertiden holdt sognerådsmøder.

Soveværelset gjorde det ud for kontor. Her var der en bilæggerovn, hvorpå en kobberkedel stod. Der var desuden en slagbænk og den store dobbeltseng med et rødstribet sengetæppe på. Ved vinduet stod et bord med to stole. Soveværelset var også bedstefars modtageværelse. Der var næsten altid fremmede, som kom for at få et godt råd og få skrevet et eller andet.

Foruden mine bedsteforældre boede også to mostre i huset. Den ene, »Tante Hanne« som vi kaldte hende, var meget begavet, og hun var bedstefars sekretær. Hun var meget proper, og når hun om morgenen havde gjort rent, var alt som blæst. Så tog hun plads ved den ene ende af sovekammerbordet og bedstefar ved den anden, og så arbejdede de med kommunens anliggender.

Den anden moster og bedstemor ordnede det grove arbejde. Bedstemor var meget flittig.

Hun lavede selv alt til husholdningen, og da jeg var fire år, lavede hun et helt udstyr til mig. Fine dynevår, lagener, pudebetræk og bolstre i lyse farver, lidet anende, at da det skulle have været anvendt, var det håbløst forældet.

Bedstefar var en lille mand af skikkelse, og han var meget pertentlig og pillen. Nok gik han klædt i hjemmevævet tøj, men han var meget nøje over, at tøjet altid var børstet og uden pletter. Han havde små, fine hænder og et klart og stærkt blik, der så lige gennem folk.

Han havde et kønt smil og en rolig måde at tale på, og kunne tale med alle. Han kunne gennemskue, om en mand kom for at få hjælp af virkelig trang, eller det var for at få penge til brændevin. Det sidste hadede han.

Som barn har jeg ofte kørt med bedstefar i fjedervogn til Nørresundby. Undervejs »bedede« vi i »Brødbakken«, hvor hesten fik sin mulepose, medens bedstefar og jeg delte mellemmads pakken. I Bajerhuset, hvor folk ellers holdt til, kom bedstefar aldrig.

Som ganske ung havde han lovet sin mor, at han aldrig ville røre spiritus, et løfte han holdt, selv om det mange gange under krigen kunne være fristende med stimulans. Han brugte hverken pibe eller skrå, men havde altid en lille pose med brun kandis på sig.

Bedstefars store arbejde som sognerådsformand var ulønnet, men beboerne skønnede i høj grad på hans virke, og talrige gaver modtog han i årenes løb. Engang fik han en sortlakeret fjedervogn og seletøj, en anden gang et poleret skrivebord og to stole samt et stueur. Blandt andre gaver, beboerne gav ham, var 35 ægte sølvskeer og et sølvskrivetøj.

Bedstefar var en streng vogter af kommunens penge, men han kunne undvære af sit eget, og jeg tror ikke, nogen gik forgæves til ham om hjælp. Ofte har jeg hørt ham sige til bedstemor: »Kan du ikke finde en skilling fra vores egen blikkasse«. Den stod på en hylde i sovekammeret.

Bedstefar var med i krigen 1848-49 og blev indkaldt igen i 1850, hvorefter han deltog i krigen til dens slutning.

Han holdt ikke af at berette om krigens rædsler, skønt han ofte blev opfordret til det. Når han endelig gjorde det, blev børnene sendt udenfor.

Christian Thomsen førte dagbog fra krigen. Indledningen lyder således: Efter at jeg nu en del af vinteren havde levet med glæde hjemme iblandt slægtninge og bekendte, blev det atter mørkt i syden, og oprørerne ville for alvor træde Dannebrog under fødderne og med deres forræderiske våben løsrive sig fra deres retmæssige arveherre og konge. Blev vi til denne ende indkaldt til det tredje års felttog og beordret til snarest muligt at møde ved de respektive bataljoner. Og jeg måtte møde ved bataljonen den 20. marts, som da garnisonerede i Aalborg.

Lidt om folkedragtens historie

Af Anna Kathrine Nielsen

Udarbejdet i 1984 til Try Museums emnekasse om tekstiler i Østvendsyssel.

1 Hvad forstår man ved en folkedragt?
Ved en folkedragt, eller nationaldragt, forstås den dragt der blev båret af de lavere stænder, specielt bondestanden, i perioden ca. 1600-1850. Nationaldragt er et misvisende ord, fordi folkedragten blev præget af de særlige klima- eller erhvervsforhold der herskede i de forskellige egne af Danmark og derfor snarere bør kaldes egnsdragt. Vi ser for eksempel, at Læsødragten til festbrug var rigt udstyret med sølvspænder. Mændene på Læsø tjente penge ved fiskeri og søfart, medens konerne passede landbruget, og læsøboerne kunne derfor få råd til mere pynt på tøjet end sædvanligt i Nordjylland. Lokale traditioner for vævning og dragtbrug spillede også ind. Moden forsinkedes i høj grad af, at tøj gik i arv. Tøj var en kapital og var ofte den eneste arv, fæsterens børn fik. Når man vil forsøge at finde ud af hvordan folkedragten i en bestemt egn har set ud, viser de dragtstykker, der er bevaret, en stor forskellighed og det nærmeste, man kan komme en folkedragt, er at pege på visse typiske træk for denne egn.

2 Hvorfor opstod folkedragten?
Folkedragten er også udtryk for den økonomiske stilstand, der prægede bondestanden i perioden fra ca. 1600-1820. Medens adelen og borgerskabet havde en langsom, men næsten uafbrudt økonomisk fremgang i perioden, bar bondestanden de tunge økonomiske byrder. Bonden var blevet fæster i løbet af middelalderen, og da herremanden ikke længere kunne presse flere afgifter ud af bonden, blev bondens arbejdsydelse, hoveriet, stadig øget i perioden. Vi ser ved Voergård, hvordan den dygtige godsejerske, Ingeborg Skeel, lidt efter lidt fik bondejorden samlet omkring godset, og således bedre kunne udnytte hoveriet. Det er ikke tilfældigt, at det fine renæssanceslot, der står på Voergård den dag i dag, er Ingeborg Skeels værk. Bondens transportform til herregårdsmarken var jo gåben eller hestevogn, og 25 km var en dagsrejse i hestevogn. De bønder der var så heldige at være fæstere hos en fjerntboende godsejer måtte nødvendigvis være hoverifri.

Det folkestueinteriør, som på gårdene nu næsten alle vegne er forsvundet, stod førhen i bondens dagligstue og er et renæssanceinteriør, der grundet bondens manglende økonomiske formåen blev stående i bondestuen i 300 år, medens adel og borgerskab prægede deres hjem med skiftevis barok, rokoko og nyklassicisme. På samme måde gik det med klædedragten. Folkedragten er renæssancens modedragt tilpasset bondestandens økonomiske formåen og senere moder, der med stor forsinkelse gav små ændringer i bondens dragt.
Ved siden af at folkedragten er folkelig ved at den blev båret af jævne folk, er den også folkelig i den forstand, at den for det meste blev fremstillet af folket selv i deres hjem. Det selvforsynende bondesamfund, som perioden er karakteriseret ved, skal tages meget bogstaveligt, den enkelte bondegård forsynede sig selv med det meste mad og drikke, redskaber og husgeråd, og sidst men ikke mindst tekstiler. På gården holdt man får, der producerede uld. Man klippede selv ulden af fårene, kartede og spandt, og her i Vendsyssel vævede man også selv ulden til tøj på den enkelte gård. Hør dyrkedes på et stykke af marken, høstedes og forarbejdedes til garn og vævedes til linned eller sammen med uld til hvergarn.

Peder Rasmussen, Ll. Knudsgård, gift anden gang omkring 1870 med Johanne Marie Jensen.

3 Folkedragten i Vendsyssel

Vendsyssel var et fattigt område helt op i nyere tid. Skovene blev forhugget i middelalderen. Der gik meget træ til at udvinde jern af myremalm fra moserne, og i Vendsyssel gjorde man yderligere indhug i skovene for at få træ til salttilvirkning i kystområderne. Resultatet var, at det blæsende og barske klima havde frit spil, og Vendsyssel blev hjemsøgt af sandflugt. Gårde blev øde og meget af jorden blev dækket af et sandlag, der først i dette århundrede med nye dyrkningsmetoder har kunnet give godt udbytte. For eksempel forsvandt flere gårde i Try ved sandflugten i 1700-tallet, og en sandrevle kom til at strække sig fra Try Hede tværs over Try by helt til Try Fælled. Der var næsten ingen selvejere, og bondegårdsjorden var opdelt i mange små gårde og huse med jord. På Sjælland var der derimod frugtbar jord og ret store gårde, men næsten ingen huse med jord. Sjælland er berømt for sit fine broderi som f.eks. hedebosyning, medens vævning varetoges af landsbyhåndværkere. Vendelboerne derimod anså broderi som unyttigt fjas, men lagde megen flid i tøjfremstilling, der stod en væv på snart hver gård. Den forskel i traditioner kan forklares ved det økonomiske grundlag. Den sjællandske bonde havde råd til at bruge tid på broderi, medens vendelboen koncentrerede sig om at få tøj på kroppen.

En statistik fra 1842 fortæller om tekstilproduktionen:

Sogn	Antal væve til husflid	Antal væve til erhverv	Antal får	Td. land hør
Dronninglund	332	3	4633	0
Ørum	21	0	504	0
Hellevad	33	3	639	0
Voer	136	0	1772	0

I Greve sogn ved Roskilde var der til sammenligning ingen husflidsvæve, 23 erhvervsvæve, 329 får og 10½ td. land hør.

J. J. Friis, der kom til Vendsyssel i 2. halvdel af det 19. årh., forundredes over vendelboernes tøjforråd. »Du kommer nu også op i storstuen, hvor du kan se, hvor mange ugifte sønner eller døtre, der endnu findes i familien, eftersom hvert sådant barn har sit skab, fyldt med gode klæder... Hvad der af klæder ikke kan hænge i skabet, ligger i store kister, hvor man viser dig den ene nye klædning efter den anden, og du forbavses yderligere ved at høre, at datteren eller sønnen desuagtet endnu i denne tid skal have sig et nyt klædebon til på grund af en folkefest, sommermarkedet, et bryllup, et barselsgilde eller blot i anledning af den forestående altergang.«

En ung, gift kvindes garderobe kunne være ret omfattende: I Gyden (et husmandssted ved Agersted) døde Maren Rasmusdatter i 1781 fra mand og 3 små børn, det ene kun 4 uger ved skiftets afholdelse, så hun må være død i barselsseng. Skiftet fortæller, at i vestre stue (storstuen) var »en brunmalet jernbeslået fyrretræskiste med lås og nøgle, hvori den afdødes gangklæder.«

Genstand	Rd	mk	sk
1 sort stoffes kjole		4	
1 blå ulden damaskes kjole	2	4	
1 blå danzigtøjes kåbe med hverkens dræt		4	
1 blå ulden damaskes kåbe med hvid vadmels dræt	1	4	
1 rød og brun blommeret taborets trøje		3	
1 kattuns trøje		2	
1 grøn hverkens trøje			8
1 blå-prikket danzigtøjes trøje		2	
1 rød bunden trøje		1	8
1 brun kattuns kåbe		1	8
1 rødt saxes skørt	1		
1 rødt tavlet hverkens skørt		3	
1 rød og grønstribet hverkens skørt		3	8
1 rød og grønstribet hverkens skørt		3	
1 sort Manchesters kapperøllik med kniplinger		3	8
1 sort silke damaskes kapperøllik		1	
1 blå vadmels kappe og 1 blå vadmels pudehynde		4	
1 grøn damaskes hue med kniplinger og rødt bånd		1	8
1 blå damaskes hue		1	4
1 violet kattuns forklæde		2	4
1 blommet netteldugs halsklæde		1	8
2 kanifasses modester med kniplinger		1	4
1 trehjørnet kramlærreds halsklæde			4
2 hvide hørlærreds forklæder			4
1 blommet kammerdugs halsklæde		1	8
1 par halværmer med manchetter af hørlærred			4
1 par blommet kammerdugs aggeschanter			8
1 rødt trykt tørklæde		1	8
1 gul og grøn silkehue med guldtakker		1	
1 sort fløjls pandepude			6
1 stribet netteldugs forklæde		1	
1 stribet netteldugs halsklæde			12
1 trehjørnet kramlærreds halsklæde			4
1 trehjørnet hørlærreds halsklæde med kniplinger			2
1 par sko med metalspænder		1	
Ialt	12	1	3

Maren Nielsdatter, Clausholm Mark, født 1823.

Inger Marie Arenholt, Nørresundby, ca. 1850.

Enkemandens og børnenes tøj blev holdt uden for vurderingen af boet, der i alt vurderedes til 76 Rd, 4 sk.

De blå og sorte kjoler var til festbrug, og den sorte fløjlspandepude eller pandesmæk brugtes af gifte kvinder til fest. Til daglig brugtes trøje, skørt, forklæde, halsklæde og hue eller hovedtørklæde.

Underbukser til kvinder kendes først fra omkring 1800, og som det fremgår af skiftet, var undertøj sjældent, men bestod normalt af en særk. Som underskørt brugte man yderskørterne, når de blev gamle, og man kunne have 6-8 skørter på.

Kjolerne ændrede sig ikke meget fra ca. 1750 til 1835. Kjolerne var udringede og brugtes med hvidt tørklæde om halsen. Før 1800 er der tendens til langlivede kjoler, ca. 1800-1835 er kortlivede kjoler moderne, men herefter kom livet på plads igen. Efter ca. 1835 blev kjolerne højhalsede og halsklædet erstattedes af broderede eller hæklede kraver. Med bondens begyndende velstand kort før 1800 dukkede også de for Vendsyssel karakteristiske brudesmykker op, store halskæder af sølv.

Og det er i første halvdel af 1800-tallet, at den jydske kappe udvikles, det eneste klædningsstykke, der adskiller den vendsysselske folkedragt fra de

øvrige landsdeles dragt. Før ca. 1810 mindede kvindens hovedtøj meget om det øvrige lands. Hun bar pibestrimler (skægstrimler), brokadehue og pandeskygge. Med det økonomiske tilbageslag, Napoleonskrigene medførte udvikledes den jydske kappe.

Skægstrimlerne blev større og voksede sammen, huen blev for dyr at anskaffe, og skægstrimlerne fik derfor puld af tyll og blev en hue med vinger. Til denne jydske kappe brugtes pandeskygge, medens håret sattes i en valk langt nede i nakken for at støtte vingerne.

Den jydske kappe blev omkring 1835 hovedprydelsen, og med de bedre tider, 1830erne medførte, begyndte man at forsyne kappen med kniplinger fra Tønder, som blev solgt af omrejsende kræmmere. De fineste kapper kom til sidst til at bestå mest af knipling og kun en smal kant af tyll.

Vingerne blev syet af en knipling på 5-7 alen, og en kappe kunne komme til at koste 50 Rd., en tjenestepiges årsløn var 15 Rd. Det var en anselig kapital, der sad i kapperne, selv om de gik i arv.

Kvindens daglige hovedtøj var op til ca. 1835 hue alene, hovedtørklæde bundet over issen eller pandesmæk, fra ca. 1835 tørklæde bundet under hagen, normalt et silketørklæde fra firmaet K. A. Almgreen i Stockholm. Omkring 1875 bliver det moderne med bart hår, og hermed er folkedragtens tid forbi.

Mandens dragt var lidt mere farvestrålende end i dag. I 1789 døde Mads Jensen, gårdfæster, i Agersted i Voer sogn og boet blev gjort op ved skiftet 26. marts 1789.

Gården var på 1td. 5 skp. 2 fr. 1½ alb. hartkorn, hele boet ansattes til 122 Rd.

Frakke, kjortel eller kjole, vest og benklæder gik igen i moden.

	Genstand	Rd	mk	sk
1	gl. blå klædeskjole med rødt vadmels dræt	1	2	
1	l. blå vadmels kjole		4	
1	gl. blå vadmels vest med tinknapper		5	
1	gl. blå vadmels vest med tinknapper		3	
1	gul skindvest med metalknapper	1	1	
1	skind undertrøje med metalknapper		3	
1	skind brystdug		1	
1	rød og brunstribet hverkens undertrøje med flade metalknapper		4	
1	blå og gulstribet hverkens undertrøje med flade metalknapper		3	
1	blå og gulstribet hverkens undertrøje med flade metalknapper		3	
1	gl. hvid vadmelstrøje med blår lærreds dræt		3	
1	grøn og rødstribet hverkens brystdug		2	
1	gl. grøn og rødstribet hverkens brystdug med gule knapper		1	
1	gl. skind brystdug			4
1	gl. lin firskaftet kjole		3	
1	par gule skindbukser		3	
1	par blå vadmels bukser		3	
1	par gl. blå vadmels bødet bukser			4
1	par gl. bødet skindbukser			4
1	gl. blå vadmelstrøje			8
1	par nye blå strømper		2	
1	par gl. blå strømper		1	
1	par gl. blå grå strømper			4
1	par nye hvide strømper		1	8
1	par gl. hvide strømper, ibunden nye fødder			12
1	par gl. hvide strømper, ibunden nye fødder			4
1	par blå fingervanter		1	
1	par gl. fingervanter			8
1	par blå lufvanter, flået			8
1	Hat			12
1	gl. Hat			8
1	gl. Hat			6
1	gl. Hat			2
1	blå bunden hue			8
1	gl. blå læderfoeret hue			4
1	hvid klædes hatslag		1	
1	gl. vadmels hatslag			4
1	par gule bereedt væderskind		3	
1	par støvler		2	
1	par sko så godt som nye		2	
6	stk. blår lærreds skjorter a 8 sk.		4	
1	hørlærreds krave og 1 par ærmer			8
1	hørlærreds krave			4
1	par hvide ulden halværmer			2
	ialt	11	1	2

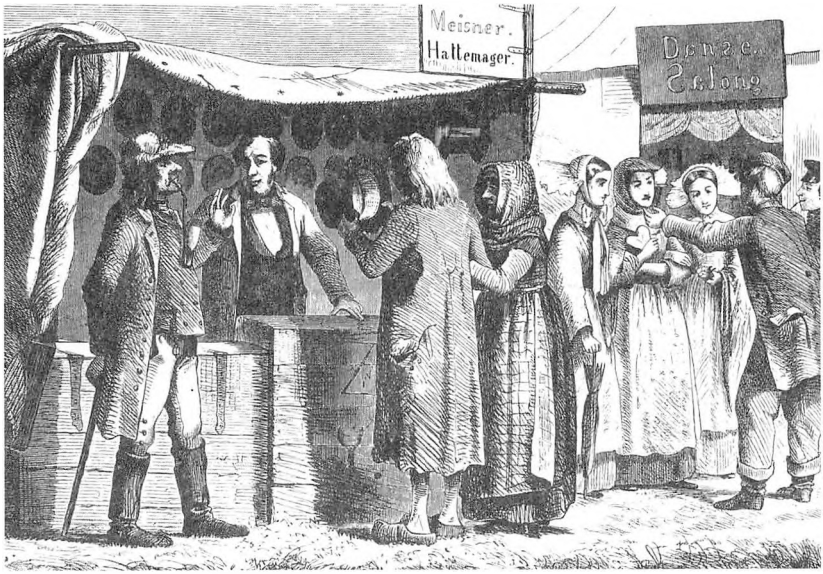

Markedsscene i Vester Brønderslev 1863.

Ca. 1750-1800 gik mændene med en kjortel (eller kjole) til knæet, herunder en langærmet trøje eller vest også til knæet og knæbenklæder. Omkring 1800 blev det moderne med en langskødet frakke og herunder en langærmet vest, der nåede til skridtet. Omkring 1800-1825 brugtes til daglig en kortærmet trøje, til fest en enradet lang frakke og vest med ryg af lærredsstof. Omkring 1825 gik den korte trøje af brug og knæbukserne erstattedes af lange bukser. Efter ca. 1850 brugtes mørkt jakkesæt som i andre samfundslag, men gerne af vadmel, og i stedet for det hvide kravetøj brugtes mørkt i de næste par tiår.

4 Hvorfor blev folkedragten afskaffet?

Landboreformerne i slutningen af 18. årh. medførte en økonomisk og social opstigen for gårdmandsstanden, der nu fik råd til at følge højere stands mode. »Den vadmelsklædte bonde« var et nedsættende udtryk, men den gamle dragtskik blev dog holdt i hævd af nogle Venstrepolitikere for eksempel P. Pinstrup.

Medens alle de øvrige gæster ved kirkeindvielsen i Melholdt 29. oktober 1911 bar kjole og hvidt, var P. Pinstrup mødt op i sit vadmelstøj. Det var nok tilfældigt, at provst Bekker fra Dronninglund nedstirrede P. Pinstrup og referenten P. Christensen, Try, der også var jævn i tøjet, medens han holdt prædiken over skriftstedet: »Hvo der kommer ind i mit hus og ikke haver bryllupsklæderne på, tager ham og kaster ham ud i mørket.«

5 Hvordan blev folkedragten afskaffet?
Købestofferne var de hjemmefabrikerede stoffer langt overlegne i konkurrencen: »Håndværeren gør 14 slag i minuttet, på den mekaniske væv slår væveren 700 slag i minuttet.« Og i Dronninglund nedsatte sig i 1880 en uldspinder med moderne mekanisk udstyr. Alligevel holdt traditionen for lokal tekstilproduktion sig længe her i området. Omkring 1900 vævede konen i Try Møllegård, Else Marie Andersen, vadmel, olmerdug og linned, som hendes moder Ane Marie Bønnelykke, Gandrup, satte op. Ulden kartede og spandt familien selv.

Mere almindeligt var det nu at lade ulden væve af en landsbyhåndværker som Søren Højberg i Try. Søren Højberg levede omkring århundredeskiftet og var husmand, væver, hjemmeslagter, »dyrlæge« m.m. Han stod op kl. 2 om natten, medens hans kone slangede sig til kl. 4, og vævede olmerdug og vadmel, medens han om dagen passede sine andre erhverv.

Engang skulle han væve et stykke vadmel for en kunde i Karup ved Sæby. Vadmelen skulle Søren Højberg have 2-5 øre meteren for at væve, men den skulle også bringes hen til kunden, og så blev der ringe fortjenste tilbage. Søren Højberg sparede derfor transporten ved at gå til Karup med vadmelen, han gik derhen om natten for at udnytte tiden.

I mellemkrigstiden fik mange gårde deres uld kartet og spundet ved uldspinderen i Dronninglund, hvorefter man selv strikkede det i undertøj, strømper og trøjer. Alligevel fandtes rundt omkring på egnen en del pensionister, der kartede og spandt og måske endog vævede som Stine Olsen, Try, der boede til aftægt hos svogeren, Jens Jungersen.

Varemangelen under besættelsen forlængede og genoplivede traditionen for tekstilfremstilling. Uldspinderen i Dronninglund havde nu lukket

forretningen, men landbokvinderne fandt håndkarterne og rokken frem igen. Hanne Nørgård i Ø. Kibsgård købte garn og fandt væven frem. En ældre dame i Gerå satte væven op, og datteren Anna vævede hele sit og søsterens udstyr på væven. I dag er spinding, kartning og vævning udelukkende en hobby, der forhåbentlig vil føre de gamle traditioner videre.

Figur 4: Stine Olsen boede til aftægt ved svogeren Jens Jungersen, Try, Dronninglund Sogn, død omkring 1930.

6 Ordliste

damask mønstret stof af uld, hør el. bomuld.

danzigtøj stof Danzig.

hvergarn stof med trend af hørgarn og islæt af uld.

hverken hvergarn.

dræt foer.

blommet blomstret.

taboret fint uldstof, der ved voksbehandling bliver glat og blankt.

kattun glat bomuldsstof med stoftryk mønstre.

bunden trøje strikket trøje.

saxes skørt saksisk uld.

tavlet ternet.

Manchesters smalriflet bomuldsfløjl fremstillet i Manchester.

kapperøllik kyse (se E.A. s.32).

netteldug fint, hvidt stof fremstillet af nældetaver.

kanifases hvidt, tæt bomuldsstof, glat, stribet eller mønstervævet.

modester hue.

kramlærred købt lærred (hør).

kammerdug batist eller cambric af fineste hørgarn.

halværmer en slags manchetter eller underarmsærmer.

pandepude bredt pandebånd, der bindes i nakken og brugtes af gifte kvinder til fest.

konfektionssyet færdigsyet.

vadmel uldstof.

olmerdug dynevår med hørtrend og ulden islæt.

brystdug ærmeløs vest, idet veste op mod 1800 formentlig havde lange ærmer.

hatslag skulderlang hætte, god mod kulde og husbonds skældud. Båret med høj hat over.

bødet repareret.

modest stor krave, nærmest slag

aggeschanter lig adrescanter eller engageanter flæser ved underarmen

skifte deling af bo, d.v.s. de værdier den afdøde efterlader sig i form af fast ejendom og løsøre (løs ejendom eller rørlige ting som f.eks. møbler, husgeråd, tøj eller husdyr). Næsten hele jorden i Voer sogn var ejet af herremanden på Voergård, og gårdene og husene blev fæstet (lejet) ud til bønderne. Bønderne betalte i leje eller fæste en årlig afgift i penge eller varer, landgilde, og en arbejdsydelse, hoveri. Når en fæster døde, forrettede herremanden skiftet og havde ret til på forhånd at udtage penge til reparation af husene og passende redskaber, besætning (heste) til at dyrke jorden med samt sædekorn. Herremanden satte altid bondens ejendele lavt (Mads Jensens tøj, der vurderedes til 11 Rd. 1 mk. 2 sk. solgtes på auktion for 30 Rd. 3 mk. 8 sk.) og kunne således sikre sig, at der ingen arv blev udbetalt, og alle værdierne blev ved stedet.

7 Litteraturliste

Ellen Andersen: Danske bønders klædedragt, Kbh. 1960.
J. Lønborg Friis: Vendelboernes nationaldragt. Hjørring 1902.
Jakob M. Andersen: Slægten fra Lille Kokkenborg. Århus 1980.
Ingrid Andersen: Jeg kan se det ligeså tydeligt. Min mor fortæller. Brovst 1974.

- vi er her for dig

Har du penge på bogen?

- så har vi markedets mest fordelagtige rentesatser

- Hos os kan du selv vælge, om du vil have sparekassebog eller kort til din lønkonto
- Hos os får du den personlige service ved kassen
- Kort sagt – vi driver sparekassen efter de gode gamle dyder uden at gå på kompromis med rådgivningen
- Der er naturligvis GRATIS at skifte til os

Dronninglund Sparekasse

Slotsgade 42 · 9330 Dronninglund · Telefon 98 84 17 22
E-mail: mail@dronspar.dk

www.dronspar.dk